

Smaastykker.

I Anledning af Prof. Knud Fabricius' Anmeldelse af Johan Plesner: *L'Émigration de la campagne à la ville libre de Florence au XIIIe siècle.*

Det er naturligvis med Glæde, man ser sin gamle Lærer anmelde eens Arbejde saa omhyggeligt og anerkendende som Prof. Fabricius i sidste Hefte af »Historisk Tidsskrift« anmelder min Disputats. — Paa et Par væsentlige Punkter føler jeg mig dog foranlediget til at imødegaa Anmeldelsens Kritik af min Argumentation.

Selve denne Kritiks Hovedpunkt: at mine Resultater skulde være bygget op paa for snæver en Basis, er kun tilsyneladende berettiget. — Det er sandt nok, at Redegørelsen for Forholdene i det befæstede »Castello« Pasignano og i den aabne »Villa« Giogole indtager det meste af Pladsen i min Bog. Ved Siden af disse to arkæologiske Udgravninger og Rekonstruktioner har jeg imidlertid gjort mit bedste for at udtømme, hvad de kendte florentinske Kilder — Lovgivning, Dokumenter og Krøniker — i det hele udsiger om Byvandringen (pp. 95—128, 135—36, 173—78, 210—15), og denne almindelige Information taler saa klart og utvetydigt, at man burde have kunnet slutte sig til Byvandringens almindelige Karakter, selv uden at kende de to Enkelttilfælde, der er fuldt belyst, og som tilfældigvis gav Anledning til, at en Forklaring paa hele Bevægelsen blev forsøgt. — Ikke blot er »Bunden slaaet bort under Fødderne paa Davidsohns Opfattelse«, men jeg vover at paastaa, at hele denne gamle Samling af løst Gætværk og kritikløs Genfortælling omsider er blevet erstattet af Begyndelsen til en ægte, kontrollabel Viden.

Prof. Fabricius mener, at een af mine Hovedtheser skulde være, den »at Storkøbmændene kom fra Landadelens Rækker«. Saa stærk en Simplificering har jeg paa ingen Maade gjort mig skyldig i; Sætningen dækker heller ikke nogen Forestilling, der er hævdet i min Bog. Jeg har blot ment at have det tilstrækkelige Grundlag til at kunne karakterisere Byens Borgerskab — fra de største og praktisk talt ned til Bunden — som dannet ved Sammenflytning af Omegnens Jordbesiddere, adelige og uadelige, store og smaa, den gamle Teori om »La conquista del Contado« er en ren Misforstaaelse, der vender Forholdene paa Hovedet. — Hvad angaar de smaa Indvandrere, skriver Prof. Fabricius endvidere, at det vil være mere end vanskeligt at føre Bevis for, at »en Del af Købmandsstanden kan stamme fra de jævreste Lag af Bondestanden«. Selv har jeg hidtil ment, at netop dette Bevis var min Bogs egentlige Resultat, det morsomste ved mit Arbejde. — Hele det Milieu i By og paa Land, hvis Arkiver jeg har kunnet rekonstruere, ligger hovedsageligt langt under Landadelens. Det er de smaa Slægter fra Pasignano, der maa købe deres »personlige Frihed« af Herskabet, det er de smaa Selvejere fra Giogole, der vel hører til de velstillede indenfor deres egen Klasse, men som er udpræget Smaabønder i Forhold til et landadeligt Milieu. Smaa og større Gaardmænd kan vi kalde dem paa dansk; det er Folk, der i mange Tilfælde synes at glide i eet med de virkelig fattige Landboere; fra disse udskiller de nye »cittadini« sig først afgørende ved selve Byvandringen; i denne kunde kun de reelt uafhængige deltage, medens de andre, der var bundet af økonomisk og personlig Afhængighed, maatte blive tilbage paa Jorden som »cultivatores«, »laboratores«, »coloni« for de bedrestillede.

De nyindvandrede Bønder, hvis dossiers jeg har kunnet rekonstruere, hørte i Byens Erhvervsliv ganske afgjort til »de jævreste Lag«. Den rigeste af mine Giogole-Slægter karakteriseres socialt ved de mange Skomagere, der ved enhver Lejlighed optræder som Vidner til deres skriftlige Aftaler (p. 195). Man begynder i Byen som udprægede Smaahandlende, gør Forretninger i Okser, Uld eller Ost, lærer Hjelm-Smedens eller

Saddelmagerens Haandværk (pp. 195—99, 207—08). At adskillige har købt eller lejet Væve, er ogsaa sikkert nok, skønt ikke bevisligt. Kun een af disse Slægter kendes fra senere Aarhundreder som Storkøbmænd. Paa »*primo populos*» Tid var den flyttet til Firenze, vistnok som Farvere (p. 209). Kan man mon, naar man er henvist til middelalderlige Arkivsager, finde frem til mere udpræget »jævne Lag«?

Yderligere maa jeg have Lov til her at berigtige en Misforstaaelse, der blev fremsat af en Opponent ved den mundtlige Handling, og som Prof. Fabricius i Anmeldelsen gør til sin: Indvandrerne fra Passignano skulde ikke være gaaet op i de store Købmænds Klasse, men have vendt sig til »den studerende Stand«. — Ganske vist, et stort Antal af dem blev Notarer, men hvad betyder det? Man kunde tænke sig, at det betyder, de blev studerende Retslærde — men det er netop, hvad man givet ikke skal tænke sig (Disp. p. 146 ff.). Der var ganske vist nogle enkelte, der virkelig studerede Jura, de kom til at sidde som Dommere i Byens Domstole og bar Riddertitlen »Messer«. Alle de andre — Notarerne — stod blot en Haandværksslære igennem og kan sammenlignes med Flertallet af vore Dages praktiserende Sagførere. Hvad lever disse af? Hvad levede Firenzes Notarer af? Delvis selvfølgelig af Processer, Testamenter og Boer, men for de florentinske Notarers Vedkommende kan dette kun have været Mindstedelen af deres Virksomhed. I endnu langt højere Grad end vore Dages Jurister har de forstaaet at gøre sig til Forretningslivets Kerneceller — eller dets Edderkopper, hver i Midten af sit Spind.

C. 1290 talte Firenze efter den højest mulige Beregning c. 90.000 Indbyggere. M. H. t. Størrelsesforhold kan Byen derfor godt sammenlignes med vore Dages Aarhus, der tæller lidt over 89.000. Her og i de omgivende »Skattelyer« lever der i Dag c. 60 Sagførere, men i Firenze By levede der c. 1290 over seks Gange saa mange Notarer, ialt 377, foruden de 65 virkelig retslærde *judices* — som det fremgaar med Nøjagtighed af Jurist-Laugets bevarede og fuldstændige Matrikel (Disp. p. 148). Man skal ganske vist ikke gaa for langt ud i en Sammenligning

som denne, eet synes dog at fremgaa af den med al ønskelig Klarhed: der maa i Middelalderens Firenze have hersket en fantastisk Overproduktion af Notarer og disse maa have dannet et haabløst overtalligt Proletariat, hvis ikke Middelalderens juridiske Liv krævede et langt større skriftligt Apparat end vor Tids (hvad det ikke gjorde, tværtimod), ellers maa alle disse Notarer have forstaaet at gøre sig uundværlige i Forretningslivet. Nu er det een af den florentinske Histories store Kendsgeninger, at Juristerne som Stand var een af de mægtigste og rigeste i Byen, deres Laug indregistreredes ved Forfatningen af 1293 som Nr. 1 blandt de 7 store, foran Callimala's Højfinans og foran det vældige Klædelaug. Skal man mon tro, det var qua overtallig, proletariseret »studerende Stand«, de var naaet saa vidt? Vil man ikke gaa til denne Antagelse, har man kun den Forklaring at gribe til, at naturligvis var disse formelkyndige Vinkelskrivere uundværlige i al Industri og Handel. I min Disputats har jeg derfor regnet med Notarerne i Almindelighed som Exponenter for »l'attrait qu'exerçait la florissante vie industrielle tout entière de la ville« (Disp. p. 148) og jeg vedgaar, at for mig repræsenterer de saavel Handelsstandens højeste som dens »allerjævneste Lag«, uden at man dog altid kan anbringe den enkelte Notar med Sikkerhed.

Flertallet af mine Pasignano-Notarer hørte antageligt til i den bredeste Ende. Der var f. Ex. Ser Paganello (Genealogia G), hvis Brodersøn Niccolino blev Stamfader til den senere saa stormægtige florentinske Adelslægt Niccolini-Sirigatti, nu Marcheser af Ponsacco og Camogliano (Disp. p. 142 f.). Saavel Ser Paganello som Niccolino di Ruzza flyttede i Slutningen af det 13. Aarh. fra Pasignano til Byen, hvor de slog sig ned i Sognet San Simone i det folkerige Arbejderkvarter »la citta rossa«, den røde By ved Sta. Croce. Andre Notarer fra Pasignano bosatte sig i Forretningslivets Centrum, ved begge Ender af Ponte Vecchio (Gen. E., M.), atter andre genfinder vi i fattigere Bysogne i det sydlige Oltrarno (Gen. L.). Vi ved ikke, om nogen af dem blev »Storkøbmænd«, men at de absorberedes af Erhvervslivet i Almindelighed, er sikkert nok. — Saa vidt jeg kan se, er alle

Samfundsklasser repræsenteret blandt mine Indvandrere, idet dog de helt besiddelsesløse iflg. Sagens Natur er daarligst repræsenteret (Disp. p. 186 f.). Hovedpersonerne i min Bog tilhører helt gennemgaaende »de jævreste Lag« af det besiddende Borgerskab.

Det er fristende for mig med det samme at gaa ind paa andre af Anmeldelsens Indvendinger. Jeg skal dog blot bemærke, dels, at jeg har citeret Davidsohns Statistik over »Borge« uden at antyde, at den skulde være fuldstændig (tværtimod), blot for at give et Indtryk af, hvor anseelige Tal det drejer sig om, dels endelig, at naar jeg betegner den økonomisk-juridiske Skole som præget af »discipline philosophique« og netop ikke som »scientifique«, ligger der heri et Forsøg paa en Karakteristik af denne italienske Skole og desuden en Kritik af dens Metode.

Johan Plesner.

Svar.

Jeg skal indskrænke mig til ganske faa Bemærkninger i Anledning af den Antikritik, der ovenfor er blevet rettet mod min Anmeldelse af »L'émigration de la campagne« her i Tidsskriftet (10. R. III, 281—287). Paa den ene Side er det jo uigen­driveligt, at selv om Materialet til at studere middelalderlige Forhold i Firenzes Omegn maa forekomme os stort, hvis det sammenlignes med det tilsvarende for t. Eks. Danmarks Vedkommende, er det omvendt meget lille, hvis man lægger det ved Siden af, hvad man raader over for Europa i Almindelighed i de tre sidste Aarhundreder. Det florentinske Materiale bestaar af to nogenlunde fuldstændige Lokalarkiver; — hvorfor skal iøvrigt Arkivundersøgelser nu af Forf. betegnes som »arkæologiske Udgravninger og Rekonstruktioner«? — hvortil saa for hele det øvrige Omraade kun kommer en Del spredte Dokumenter og Krønikenotitser. Selv en Engel fra Himlen vil ikke paa Grundlag af et saadant Stof kunne naa til sikre Resultater, der gælder for alle de mange Lokalcentre, som fandtes i Firenzes